BARBAROS HAYREDDİN PAŞA'NIN HATIRALARI

Yılmaz Öztuna

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1646
KÜLTÜR SERİSİ: 931

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-067-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Tashih: Sümeyye Özdemir

Son Okuma: Figen Aydın

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ.SAN.VE.TİC.A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk. Güven İş Merkezi
No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

YILMAZ ÖZTUNA: 20 Eylül 1930 İstanbul doğumludur. İstanbul'da lise tahsilinin yanında İstanbul Konservatuarı'na devam etti. 1950 Eylül'ünden 1957 Temmuz'una kadar Paris'de kaldı. Paris'in büyük kütüphanelerinde çalıştı. Paris Üniversitesi Siyasi İlimler Enstitüsü'nde Sorbonne'da Fransız Medeniyeti kısmında, Alliance Française'nin yüksek kısmında okudu ve Paris Konservatuarı'na devam etti. 13 yaşında ilk makalesi ve 15 yaşında ilk kitabı basıldı. 1969'da Adalet Partisi'nden Konya Milletvekili seçilerek Ankara'ya yerleşti. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda denetleme kurulu üyesi, repertuvar kurulu üyesi, eğitim kurulu üyesi (Ocak 1966- Kasım 1981), Kültür Bakanlığı'nda bakan başmüşaviri (1974-77), İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı'nda kurucu yönetim kurulu üyesi ve Türk Musıkisi Korosu'nda kurucu yönetim kurulu üyesi, Yay-kur (Yaygın Yüksek Öğretim) üniversitesinde Osmanlı siyasi ve medeniyet tarihi öğretim üyesi (1975-78), Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıklarında 1969'dan beri pek çok ihtisas kurulunda üye ve başkan oldu. 1974-1980 arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ansiklopedisi olan ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan *Türk Ansiklopedisi*'nin genel yayın müdürü olarak "K" harfinden "T" harfine kadar olan cildleri yayınladı. 1983 Mayıs'ında Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kurucuları arasında bulunarak merkez genel yönetim kuruluna seçildi, sonra istifa etti. 1985'de Faisal Finans Kurumu müşaviri oldu.

Pek çok radyo ve televizyon programı yaptı, bunlarda konuştu. Bazı konuşmaları ABD, Fransa, Avusturya gibi ülkelerin televizyonlarında yayınlandı. Bazı kitap ve yazıları çeşitli dillere tercüme edildi. Dünyada ilk defa olarak Türk Musikisi Tarihi kürsüsünü kurdu. "Büyük Türkiye", "Osmanlı Cihan Devleti", "Büyük Türk Hakanlığı" gibi son yıllarda çok kullanılan tarihi ve siyasi tabirler, Yılmaz Öztuna'nındır. Ayasofya Hünkâr Mahfili'nin ibadete açılması ve Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Saadet Dairesi'nde Kur'an okunması, 1000 Temel Eser, Ankara Devlet Konser Salonu ve İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nin Türk Musikisi'ne açılması gibi fikirler ve uygulamalar Yılmaz Öztuna'nındır ve siyasi iktidara onun tarafından telkin ve kabul ettirilmiştir. Türk Kara Kuvvetleri'nin ve Deniz Kuvvetleri'nin evvelce yanlış olarak kutlanan yıldönümlerini bugünkü doğru başlangıç tarihleri ile kutlanmasını sağlayan da Yılmaz Öztuna'dır. Birçok konferans verdi. 6 kıtada pek çok ülkeyi gezdi, devlet adamları ve halkla görüşerek incelemeler yaptı. Milletlerarası birçok kuruluşa üye seçildi.

Türkiye'de Osmanlı tarihinin çatışmasız bir anlayışla algılanmasında katkısı vardır. Türk Parlamenterler Birliği, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, Ankara Aydınlar Ocağı, Anadolu Kulübü, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti, İstanbul Şehrini Güzelleştirme Derneği, Müsteşrikler Cemiyeti, WACL, APACL, NATO Parlamenterler Birliği, Parlamentolararası Türk-Japon ve Türk-Kore, Türk-Suudi Dostluk cemiyetleri, Avrupa Konseyi cemiyeti, Yıl-

maz Öztuna'nın üye, kurucu olduğu veya bulunduğu milli veya milletlerarası kuruluşlar arasındadır.

1 Eylül 1998 tarihinden itibaren *Türkiye* gazetesinin başyazarlığını yaptı. 9 Şubat 2012 tarihinde Ankara'da vefat etti.

ÖN SÖZ

Gazavat-ı Hayreddin Paşa adını taşıyan ve Barbaros Hayreddin Paşa'nın hatıralarını ihtiva eden kitap, 16. asır Osmanlı tarihinin mühim kaynaklarından biridir. Denizcilik tarihimiz üzerinde kapital bir kaynaktır.

Osmanlı Cihan Devleti'nin kaptan-ı deryası (bahriye nazırı ve deniz kuvvetleri kumandanı) olan ve devrinin büyük millî kahramanı sayılan Barbaros, "cihan padişahı" Kaanûni Sultan Süleyman'ın emriyle hatıralarını denizci, şair ve yazar dostu Murad Çelebi'ye (Muradi) dikte etti.

Gazavat-ı Hayreddin Paşa (*Hayreddin Paşa'nın Gazaları*) adını taşıyan bu kitap, Osmanlı literatüründe gazavatname tabir edilen türün, verdiği bilginin orijinalliği bakımından, en değerlisidir. Türkçedir. Seyyid Murad Çelebi, sonra bu kitabı nazma da çekmiştir. (Topkapı Sarayı, Revan Köşkü, no. 1.291'deki Padişah nüshası) İstanbul, Vatikan, Berlin, Stuttgart, Kahire, Madrid, Paris, Londra kütüphanelerinde çeşitli yazma nüshaları bulunuyor. En eskisi Barbaros'un hayatında yazılan Vatikan nüshasıdır ki, faksimilesini Aldo Gallotta yayınladı (Napoli 1983). Dördüncü nüsha, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, 94, 2.459, 2.490, 2.639 sayılarda kayıtlıdır. İlk iki nüshanın fotokopisi benim elimdedir. 1964 yılında aldırmıştım. Bu kitapta sadeleştirilmiş şeklini sunduğum metin, 1664 yılında istinsah edilmiş iki bin dört yüz elli dokuz numaralı nüshaya dayanıyor. Fakat bu kitabımız sonunda faksimilesi kısmen sunulan nüsha, 1781'de istinsah edilmiş doksan dört numaralı yazmadır. Bunun bir kısmının faksimilesini vermeyi, bu nüshanın *hareke*li olması dolayısıyla tercih ettim. Diğer iki İstanbul nüshası *hareke*sizdir. Vatikan nüshası da *hareke*li ve *nesih*tir. Bizim sunduğumuz *hareke*li nüsha *nesih*, 32x20,5 cm, 15 satırlı 171 *varak*tır.

Kâtip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibar fi Esfari'l-Bihar* adlı klasik Osmanlı denizcilik tarihinin Barbaros kardeşlerle ilgili kısmında, tamamen *Gazavat*'a dayanmış, ancak çok büyük bir dalgınlık yaparak, Rodoslu-

lara esir düşen Oruç Reis'i kardeşi Hızır Reis olarak yazmıştır. Kâtip Çelebi'nin bu yanlışı, sonradan ve günümüzde pek çok ansiklopedi ve kitapta tekrarlanmıştır.

Bazı nüshalarda eserimizin adı *Feth-name-i Hayreddin Paşa* şeklinde geçiyor.

Eser, birçok dile tercüme edildi. Barbaros'un hayatında Arapçaya tercüme edildi ve şüphesiz önce Cezayir'de okundu. Bu tercüme *Kitabü Gazavat-i Urûc Wü Hayreddin* adını taşıyor (A.Nûrüddin Abdilkaadir neşri, Cezayir 1934) (yazma nüshalar: Cezayir ve Paris'te, bk. Brockelmann, II, 456-7). Sander Rang ve Ferdinand Deniz'nin Fransızca tercümesi, bu Arapça metinden yapılmıştır: Fondation de la Regence d'Alger, *Histoire des Barberousses*, Chronique Arabe du XV'e Siecle, Expedition de Charles-Quint, 2c., Paris 1837. Arapça metin, bundan önce de Fransızcaya çevrilmişti: *Les Deux Exploits de Aroudj et de Khair-Eddin,* Paris 1831. Macarcaya tercüme, Türkçe metindendir: Joseph Thury *Török Törtenitirok,* II, Budapeşte, 1896, s. 279-363. İspanyolcaya ve İspanyolcasından İtalyancaya çevrilmiştir: Giovan Luidigi Alcamora, *La Vita e la Storia di Ariadino Barbarossa,* E.Palaez neşri, 2c., Palermo, 1884, 1887. İspanyolca tercüme şudur: F. Lopez Gomara, *Cronica de Los Barbarojas,* Madrid 1854, *Memorial Historico Espagnol,* VI, 1578'de İkinci Felipe için yapılmış ilk İspanyolca tercüme, Palermo'da Biblioteca Comunale'dedir: *La vida y Historia de Hayreddin Barbaroxa.* Yeni İtalyanca tercümesi: Aldo Gallotta, *Le Gazavat di Hayreddin Barbarossa, Studi Magrebini,* Istuto Üniversitario Orientale, III, Napoli 1970, s.79-180.

Barbaros'un Hatıraları üzerinde eskiden beri durulmuş, Hammer dâhil, Osmanlı tarihi ve Türk denizcilik tarihi üzerinde eser verenler, bu kitaptan yararlanmışlar, incelemeler yapmışlardır. Birkaç araştırma şunlardır: N. Asım (Yazıksız), *"Gazavat-ı Hayreddin Paşa"*, Tarih-i Osmani Encümeni Mecmu'ası, 1-4 s. 233-238, 1-10. 1326-1910; H.de Grammont, *Le R'azounat Est-il I'Oeuvre de Kheireddine Barberousse?,* Villeneuve sur Lot 1873; H.G. Yurdaydın, *"Muradi ve Eserleri"*, Belleten, XXVII-107, Ankara, VII.1963, s. 453-466 (Muradi=Sinan Reis birleştirmesini kabul etmiyor); Svat Soucek, *"Sources dealing With the Barbarossa Brothers"*, Güneydoğu Avrupa Araştırma Dergisi, I, 1972, 63-72; Aldo Gallotta, *Gazavat-ı Hayreddin Paşa di Seyyid Murad, Studi Magrebini,* XIII, Napoli 1983, bunun Türkçe tercümesi

M.H. Şakiroğlu, Erdem, IV-10, Ankara 1988, 127-63. Napoli Üniversitesi Türk dili ve edebiyatı profesörü Aldo Gallotta'nın derinlemesine araştırmaları *Gazavat* üzerindeki birçok meseleyi aydınlattı.

Barbaros üzerinde Osmanlı literatüründe başka gazavatnameler de vardır. Arapça *ez-Zühreti'n- Neyyire* (Londra, British Museum, Add. 9.701), böyle bir Barbarosname'dir. (Fransızca tercümesi: Rousseau, *Chronique de la Regence d'Alger,* Cezayir 1841). Şair Safi'nin *Cihad-name*'si de Üçüncü Murad'a (1574-1595) sunulmuş bir Barbarosname'dir (British Museum, Add. 24.958). İki Barbarosname'nin nüshaları ise bugüne kadar bulunamamıştır: Biri 1552'de ölen Yetim Ali Çelebi'nin iki bin beyitli (Âşık Çelebi, *Meşahirü'ş-Şu'ara) Lüccetü'l Ahyar*'ıdır. Diğeri, büyük minyatür ressamı Galatalı Nakkaş Nigari Haydar Çelebi'nin *Dürer-i Derya*'sıdır (Ahdi, *Tezkire*). 1573'te ölen Nigari, Barbaros'un çağdaşıdır, Barbaros'un emsalsiz güzellikte büyük üniformalı, sağ elinde kaptan-ı deryalık (oramiral) asası, sol elinde kokladığı karanfilli, büyük ebatta, Topkapı Sarayı Hazinesi'nde teşhirdeki minyatürü, onun eseridir. Denizci olan Nigari'nin Trabulusgarb'ın Saint-Jean Şövalyelerinden fethini anlatan bin beyitli *Gazavatı*'nın bir nüshası ise, British Museum'dadır (Add. 7.921).

Gazavat'ı arkadaşı Barbaros'un ağzından kaleme alan Muradi, Barbaros'un, bir yıl önce Andrea Doria'nın düşürdüğü Nova Kalesi'ni 1539'da istirdadını, ayrı bir manzum eser hâlinde yazmıştır. *Gazavat*'ın bir bahsi gibidir: *Feth-i Kal'a-i Nova* (İst. Ün. Küt., T.Y. 2.475). Bu eser bin sekiz yüz beyittir. Gene Muradi, Preveze Zaferi'ni ise bin altı yüz beyit hâlinde, *Feth-name-i Hayreddin Paşa* adıyla nazma çekmiştir (Topkapı Sarayı, Revan Köşkü Küt., no.1.291). On bin kadar beyti muhtevi büyük bir eseridir. Barbaros'un hayatında nazma çekilen bu eserde Muradi, dostunun biyografisini 1539'a kadar getirir ki, bu tarihte yazıldığı anlaşılır, sonradan 1539-41 yıllarına ait yüz seksen beyit daha eklenmiştir. Muradi, Barbaros'un ölümünden iki ay sonra, kısa müddet içinde, *Gazavat*'ın bir zeylini kaleme aldı. *Gazavat*'ta bıraktığı yerden, Barbaros'un ölümüne kadar olan biyografiyi ihtiva eden bu manzum zeylin tek nüshası Paris'tedir (Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 1.186). Bu zeyl daha hiçbir tarihçi tarafından doğru dürüst incelenmedi.

Gazavat'ı Barbaros'un ağzından kaleme alan Muradi, Kaanûni Sultan Süleyman'ın 1543 Estergon Sefer-i Hümayunu'nu da *Tarih-i*

Feth-i Siklos, Estergon ve İston-i Belgrad adıyla hemen akabinde kaleme almıştır. Bu eserin padişah nüshası, 1987'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, tam boy ve minyatürleriyle beraber nefis şekilde faksimile hâlinde basılmışsa da bu çok lüks kitabın İngilizce açıklamaları, tarihçi olmayan bir kalemden çıkmıştır.

Oruç Bey ve kardeşi Barbaros Hayreddin Paşa, cihan tarihinin akışını değiştirmiş iki amiraldir. Bu iki kardeş, Kemal Reis'in izini takip edip Batı Akdeniz sularına gelmeseler Midilli Adası'nda armatörlüğe devam etseler yahut Oruç Reis, Mısır Sultanı'nın teklifini kabul edip Hint Okyanusu'na gitse idi bugün Kuzey Afrika; batıdan doğuya Fas, Cezayir, Tunus ve Libya, İspanyolca konuşan, tanassur etmiş, Katolik bir "Latin Afrika" idi. İspanya Krallığı, aynı yıllarda gerçekleştirdiği Latin Amerika ile beraber bir de Latin Afrika oluşturacaktı. Cezayir'de oluşturmaya başlamıştı bile. Cezayir'de bir devlet bile yoktu. Birbirini yiyen Berberi kabileleri ve kasabalara sinmiş bir Arap halkı vardır. Ülkenin batısında, Fas sınırında, dejenere hâle gelmiş bir Tlemsen melikliği vardı ama İspanya'nın zoraki müttefiki idi. Tunus'daki Hafsi sultanları gibi… İspanya, 1492'de Gırnata'yı düşünerek *reconquista*yı tamamlamış, 711 yılından beri devam eden İslam hâkimiyetinin son kalesini almıştı. Milyonlarca Arap, İspanyol kılıç ve ateşinin takibi altında, Endülüs kıyılarına yığılmış, bir kısmı Sierra Nevada'nın üç bin beş yüz metreye ulaşan zirvelerine sığınmıştı. Kendilerini Kuzey Afrika'ya nakledecek Türk gemilerini bekliyorlardı. Türk gemileri, bir asır boyunca milyonla göçmeni İspanya kıyılarından alıp Kuzey Afrika'ya iskân etti. Hıristiyan âleminin yenilmez armadası olan İspanyol donanmasının top ateşleri altında…

Oruç Barbaros, Rodos zindanlarından kurtulup, Şehzade Sultan Korkut Han'ın (Yavuz ağabeyi) himayesiyle gemi edinip Kuzey Afrika'ya gelmese gelemese idi, Avrupa'nın münakaşasız şekilde en kudretli Hıristiyan devleti olan Almanya'yı, İtalya'nın büyük kısmını, Belçika-Hollanda'yı ve Amerika kıtasının en büyük kısmını elinde tutan İspanya krallığının muazzam ordu ve donanmasına karşı Kuzey Afrika'yı savunacak hiçbir yerli gücü yoktu. Oruç bu misyona, Batı Anadolulu birkaç yüz levent ile başladı. Ağabeyi Sultan Korkut'tan sonra Yavuz'un desteğini de elde etmesini bildi. Beş yıl gibi çok kısa süren misyonunu tamamladığı zaman, aktivite sahası, Fas'tan Tunus'a uzanıyor, Batı Akdeniz'i içine alıyor, akıl almaz bü-

yüklükte bir sahayı kapsıyordu. 18. asır sonunda İngilizlerin bir avuç insanla Hindistan kıtasına el koymasına benziyor.

"Oruç büyük bir dâhi ve büyük bir fatih olup, bir tek Türk olmayan Kuzey Afrika'ya yerleşmesi, inanılmaz bir başarıdır. Fransız Mareşali Bugeaud, 19. asırda Oruç'un taktiğini taklit ederek Cezayir ülkesini fethetmiştir." (Lavisse-Rambaud, *Historie Generale,* Iv, 803, 806-6, 808).

Oruç'un misyonunu, bıraktığı yerden, birinci yardımcı olan kardeşi Hızır Reis, sonraki adıyla Barbaros Hayreddin Paşa, devam ettirdi. Bu inanılmaz tarih gerçeğinin hikâyesini, bizzat Barbaros'un ağzından bu kitapta dinleyeceksiniz. *Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları*'nı, 1965 yılında sadeleştirerek *Hayat Tarih Mecmuası*'nda yayınlamıştım. (c.1, no.1-10, 2-10, 1965). Bu on tefrikayı şimdi kitap hâlinde ve çeyrek asır sonra Türk okuyucusuna sunuyorum. O zamanki nesil, büyük merak ve heyecanla takip etmişti. Onların çocukları olan bugünkü neslin de aynı ilgiyi göstereceğini ümit ediyorum. Hatıralarda, Kuzey Afrika'daki Berberi çekişmeleri üzerinde bezginlik verecek tafsilat vardır. Barbaros, bir türlü müstevliye karşı birleşmesini bilmeyen insanlardan çok yakınmış ve acı örnekler vermiştir. Bu kısımlar, bugünün okuyucusu için fazla çekici değildir. Atladım. Sadeleştirmeyi yaparken 16. asır Osmanlı Türkçesinde olmayan kelime ve tabirleri, o çağın zihniyetine aykırı deyimleri kullanmaktan kaçındım. Maksadım, her Türkçe bilen için okunacak bir metin sunmaktır. *Gazavat*'ın Türkiye kütüphanelerinde mevcut tek *hareke*li nüshasının faksimilesinin bir kısmını, kitabımın sonuna ekledim. Eski harfleri bilen okuyucu ve tarihçiler, bundan faydalanabileceklerdir.

YILMAZ ÖZTUNA
ANKARA, 15 Ağustos 1989

BARBAROS HAYREDDİN PAŞA'NIN HATIRALARI

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN EMRİYLE HATIRALARIMI YAZDIRMAYA BAŞLADIM

Bir gün Selim Han oğlu Sultan Süleyman Han ile görüşürken, hakanımız, bana şöyle ferman buyurdular:

"Sen ve karındaşın Oruç, nasıl Midilli Adası'ndan çıkıp Cezayir'i fethettiniz? Bu ana gelinceye kadar karada ve denizde ne çeşit gazalar yaptınız? Bütün bu hadiseleri, eksik ve fazla söz söylemeksizin bir kitap hâlinde yazdır. Kitap bitince bir nüshasını da hazineme konmak üzere bana getir."

Bu emri alınca birçok deniz cenginde arkadaşım olan zamanımızın kalem sahiplerinden Muradi'yi çağırttım. Padişahımızın fermanını söyledim. Derhâl işe giriştik. Ben söyledim. Muradi yazdı.

BABAM YAKUB AĞA'NIN MİDİLLİYE YERLEŞMESİ VE ANNEMLE EVLENMESİ

Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri, Midilli'yi kâfirlerin elinden fethedince adaya Türklerin yerleşmesini buyurdu. İlk yerleşenler arasında babam da vardı. Babam Yakub Ağa, bir sipahi oğlu idi, kendisi de sipahi idi. Selanik civarında, Vardar Yenicesi'nde tımarı vardı. Midilli'ye yerleşince şevketlü Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri'nin emriyle kendisine adada bir tımar verildi. Bu suretle, yeni dirliğine kavuşan babam, ada halkından bir kızla evlendi. Babam, yakışıklı bir yiğitti. Anam ona dört oğul doğurdu. İshak, dört oğulun ulusu idi. Sonra ağam Oruç, sonra ben Hızır, sonra İlyas doğdular. Cenabı Hak her birimize uzun ömürler, nece cenkler ve zaferler ihsan buyurdu.

Ağam İshak, Midilli Kalesi'nde otururdu. Ağam Oruç'la ben, derya seferlerine merak sardık. Oruç Reis, bir gemi edindi, onunla ticaret maksadıyla denize açıldı. Ben de on sekiz oturak bir tekne edindim. Önce Selanik ve Ağrıboz'a gidip geldik. Midilli'ye mal getirip satıyorduk. Fakat ağam Oruç, bu yakın seferlerle kanaat etmedi. Şam Trablusu'na gitmek istedi. Bir gün, küçük karındaşım İlyas'la beraber, Trablus'a gitmek üzere Midilli'den ayrıldı.

AĞAM ORUÇ RODOS KÂFİRLERİNE ESİR DÜŞÜP NECE YIL ELLERİNDE ESİR KALDI

Ağam Oruç, Şam Trablusu'na varamadı. Yolda Rodos gemilerine rastladı. Büyük cenk oldu. Karındaşım İlyas şehit düştü. Tanrı rahmet eylesin! Kâfir gemileri cengi kazandı. Oruç Reis'i gemileriyle beraber esir aldılar. Zincire vurup Rodos Adası'na esir götürdüler. Bu haber Midilli'ye ulaşınca çok üzüldüm. Kanlı gözyaşları döktüm. Fakat hemen ağam Oruç'u kurtarmak çarelerini düşünmeye başladım.

Krigo isminde bir kâfir tacir vardı, dostumdu. Rodos'la ticaret yapardı. Krigo'yu tekneme alıp Bodrum'a geldim, kendisine dedim ki:

"Dostluk bugünde belli olur, al sana on sekiz bin akça. Ağam Oruç'u kurtarmak için bana yardım et. Sen Rodos'a git, zemini yokla. Ben seni Bodrum'da bekleyeceğim."

Krigo: "Başüstüne," deyip Rodos'a gitti. Orada Oruç Reis'i bulup görüştü. Oruç'a dedi ki:

"Sana karındaşın Hızır Hayreddin Reis çok selam ve dualar eder. Senin kâfir elinde olmana çok üzülmekte, gece gündüz ağlamaktadır. Beni sana gönderdi. Şimdi karındaşın Bodrum'dadır. Bir hayır haber beklemektedir."

Oruç, Krigo'dan bu sözleri duyunca sevincinden ağladı. Dedi ki:

"Hemen karındaşım Hızır'a selam söyle. Ne maksatla adaya geldiğini değil kâfirlere, sırtındaki gömleğe duyurma. Yine ilk fırsatta görüşelim."

Oruç Reis'in Rodos'ta Santurluoğlu namında bir tanıdığı vardı. Adı sanı bilinen bir kâfirdi. Arada gelip Oruç'la görüşür, hatırını sorardı. Oruç, Santurluoğlu'na dedi ki:

"Bu Rodos Şövalyeleri, beni karındaşım Hızır'a satmazlar. Belki sana satarlar. Sen de beni adadan kaçırırsın. İleride sana borcumu öderim."

Santurluoğlu:

"Emrin canıma minnet," dedi; "satarlarsa seni alayım. Fakat doğrudan doğruya müracaat edip seni satın almak istesem şüphelenirler. En iyisi sen şehre indiğin bir gün, benim dükkânımın önünden geç. Fakat sakın dükkâna doğru bakma ki, seninle tanışıklığım olduğu anlaşılmasın. Sen geçerken, ben tesadüfen seni görmüş olurum. Çok beğendiğimi söyler, şövalyelere seni bana satmaları için rica ederim."

Oruç Reis, bu sözleri duyunca azat olmuş gibi sevindi. Esirlik hayatı o kadar acıydı. Günlerden bir gün Santurluoğlu, Rodos kaptanları ile dükkânının önünde oturmuş, sohbet ediyordu. Güya bir hizmete gidercesine dükkânın önünden geçen Oruç'u gördü.

Yanındaki kaptanlara dedi ki:

"Şu geçip giden esir kimindir? Her zaman buradan geçtiğinde görürüm. Ateş gibi hizmet eder. Sahibi şu esiri satsaydı alırdım."

Bunun üzerine kaptanlardan biri:

"Sahibi benim," dedi; "istersen satarım."

"Söyle, ne istersin?"

"Bin altın isterim."

"Çok para!"

"Pekiyi, sekiz yüz altına bırakırım."

Fakat satış muamelesi olmadan işler bozuldu. Şövalyeler Oruç'un namlı bir tacir olduğunu öğrendiler:

"Karındaşı Hızır Hayreddin Reis, Bodrum'dadır," dediler; "ağası için on bin altın vermeye hazırdır. On bin altın verilen bir esir sekiz yüz altına satılır mı?"

Santurluoğlu'nun parasını iade edip Oruç'u geri aldılar. Şövalyeler, Oruç'un gerçek değerini Krigo'dan öğrenmişlerdi. Krigo, Hızır Reis'in verdiği on sekiz bin akçayı dolandırdığı gibi, benim Oruç'u kurtarmaya hazırlandığımı şövalyelere bildirmişti.

Bunun üzerine Rodoslular, Oruç'u yer altında bir zindana attılar. Ta ki ben fırsat bulup kurtarmayayım. Eskisinden fazla eziyet etmeye başladılar. Eline, ayağına ve boğazına kadar zincir vurdular. Ancak ölmeyecek kadar ekmek veriyorlardı. Oruç, bu hâle fazla tahammül edemedi. Kapatıldığı zindanın kumandanı ile görüşmek istedi. Kumandanın karşısına çıktı. Kumandan:

"Neye geldin?" dedi.

"Bana bu kadar eziyet etmekten maksadınız nedir?"

"Ey Türk, anla bakalım, sekiz yüz altın verip kurtulmaya çalışmak nasıl olurmuş. Karındaşın Hızır Hayreddin Reis, dünyanın malı ile seni kurtarmak için Bodrum'da bekler. Bundan haberimiz yok mu sanırsın? Yoksa sen bizi budala mı zannedersin?"

"Beni serbest bırakmak için kaç akça istersin?"

"Ya sen ne kadar verirsin? Kendine ne paha biçersin? De bakalım."

"Ben, kendime değer olarak bütün Rumeli'ni arpalık, Anadolu'yu cep harçlığı verir, üstüne yüz bin altın öderim."

"Bre divane, sen hele maskaraca sözler söylemekte devam et bakalım, akıbetin ne ola!"

Oruç'un kendisiyle alay etmesine kızan kumandan, ona eskisinden kötü muamele edilmesi için zindancıbaşına emir verdi. Oruç, bu hâlden çok sıkıldı. Bir gece zindanda tek başına ağladı.

"Ya Rab," diye dua etti; "bikes kalmışlara derman senden olur! Habibin Hazreti Peygamber hakkı için ben biçare kuluna medet eyle, beni tez zamanda bu kâfirlerin zulmünden kurtar!"

O gece dua ede ede takatsiz kaldı, balçıklı zemine düşüp uyuyakaldı. Rüyasında parlak çehreli bir ihtiyar göründü:

"Ey Oruç," dedi, "gönlünü ferah tut. İslam dini uğruna çektiğin eziyetlere katlan. Mahzun olma. Kurtulman yakındır."

Oruç bu rüyadan büyük bir sevinçle uyandı. Gamı kasaveti dağıldı. Gönlü açıldı. O sabah, bütün Rodos kaptanları toplanmış, Oruç hakkında görüşüyorlardı. Bu mecliste kaptanlardan biri:

"Derya işleri belli olmaz," dedi; "bugün Oruç'a olan, yarın bizedir. Bu Türk'e fazla eziyet etmek doğru değildir."

Bunun üzerine Oruç'un zindandan çıkarılmasına karar verildi. Bir tekneye küreğe çaktılar. Oruç, forsa oldu. Fakat o:

"Yer altında olan eziyete göre derya üzerinde küreğe çakılmak nimettir," diyordu; "yarabbi şükürler olsun, dünya yüzünü gördüm."

AĞAM ORUÇ RODOS ŞÖVALYELERİNİN GEMİSİNDEN KAÇIP KURTULUYOR

O zamanda Sultan Korkut,[1] Antalya'da otururdu. Orada vali idi. Her sene Allah aşkına Rodos'dan yüz Türk esirini satın alıp azat etmeyi âdet edinmişti. O yıl da kapıcıbaşısını Rodos'a gönderdi. Rodoslular, yüz Türk esirini ayırıp kapıcıbaşıya teslim ettiler. Yapılan anlaşmaya göre esirler bir Rodos gemisiyle Antalya sahillerine çıkarılacaktı. Hak Taala'nın hikmeti, Türk esirlerinin nakli için, Oruç Reis'in çakılı olduğu tekne seçildi; Oruç çok kıymetli bir esir olduğu için Rodoslular onu, kurtulacak yüz Türk'ün arasına katmamışlardı.

[1] Sultan Bayezid'in 3 oğlu ve Yavuz'un ağabeyi olan Türk şehzadesi ki, Türk denizciliğini geniş çapta himayesi ile meşhurdur.

Oruç Reis, hoş mizaçlı bir adamdı. Her lisanda mahirdi. Bilhassa Rumcayı emsalsiz şekilde konuşurdu. Sık sık gemisine gelen Rodoslu kaptanlarla sohbet ederdi. Bir gün bu kaptanlar Oruç'a dediler ki:

"Ey Türk, sen bir güzel sözlü kişisin. Bahusus bizim lisanımızı âlâ bilirsin. Müslümanlıkta ne buldun? Gel bizim dinimize gir. İçimizde sen de adı sanı belli adam olursun."

Oruç:

"Ey akılsızlar!" diye cevap verdi. "Herkesin dini kendine tatlı gelir. Hazreti Peygamber'den üstün peygamber var mıdır ki, ona inanayım?"

"O hâlde, var bu hâlinde kal. Bakalım peygamberin seni bizim elimizden nasıl halas eyler. Şimdilik küreğini çekedur."

Oruç'un çakılı olduğu teknede bir papaz vardı. Rodoslu kaptanlara dedi ki:

ORUÇ'TAN SAKINMAK GEREK

"Bu Oruç, dedikleri adamdan sakının. Onunla fazla konuşmayın. Okumuş ve bilmiş bir adama benzer. Müslümanlık üzerindeki bilgisi, benim Hıristiyan dinindeki bilgimden fazladır. Gaflet etmeyin. Sizin cümlenizi tepetaklak etmeye kadir bir dinsizdir."

Rodos gemisi, Antalya yakınlarında ıssız bir yere yanaştı. Sultan Korkut'un kapıcıbaşısı ile yüz Türk esiri buraya çıkarılıp bırakıldı. O gece rüzgâr muhalif esiyordu. Hareket etmeyip sabahı beklemeye karar verdiler. Teknenin sandalını indirip balık avlamak üzere açıldılar. Bu sırada büyük bir fırtına koptu. Sandal gemiye yanaşamadı. Uzakça bir yerde sahile demir attı. Oruç Reis, bu fırsatı ganimet bildi. Göz gözü görmüyordu. Her yer karanlık ve fırtına içindeydi. Zincirlerinden boşandı. "Bismillahirrahmanirrahim," deyip kendisini denize attı. Yüze yüze sahile çıktı. Selamete erişti. Yüzünü toprağa sürüp Tanrı'ya hamt eyledi. Yola çıkıp bir Türk köyüne geldi. İki tarafına bakınırken bir kocakarıcık önüne çıkadüştü:

"Ey oğul," dedi; "müşkül yoldan gelmişe benzersin. Gel, bu gece bana konuk ol."

Kocakarıcık, Oruç Reis'i evine götürdü. Önüne yemek getirdi. Yedirip içirdi. Urbacığını değiştirdi.

Oruç Reis o köyde on gün eğlendi. Köylüler geceleri Oruç'u konuk etmek için birbiriyle kavga ettiler.

Rodoslulara gelindikte, sabah olunca Oruç'un kürek yerini boş gördüler. Kaçtığını anladılar. "Rodos'a ne yüzle gideriz?" diye telaşa başladılar. Amma Oruç'u bulamadılar. Keder içinde Rodos'a döndüler. Teknenin papazı Oruç'un, sihir bildiğini ve bu yüzden kaçtığını söyledi.

Oruç Reis, kocakarıcığa veda edip köyden ayrıldı. Midilli'ye gitmek istiyordu. Üç günde Antalya'ya geldi. Antalya'da Ali Reis namında bir kalyon kaptanı vardı. İskenderiye ile Antalya arasında işler, ticaret yapardı. Oruç Reis'in şöhretini işitmişti.

"Hoş geldin, safa geldin, oğul," diye Oruç'u karşıladı. "Gemi benim değil, senindir."

Böylece Oruç Reis, Ali Reis'in teknesine ikinci kaptan oldu.

Bu esnada ben, Bodrum'da beklemekten ümidimi kesmiş Midilli'ye dönmüştüm. Ağam Oruç İskenderiye'ye varınca oradan Midilli'ye name gönderdi. Macerasını anlatıyordu. Ağamın kurtuluşuna son derece sevindim.

AĞAM ORUÇ MISIR SULTANININ HİZMETİNE GİRİYOR

Ağam Oruç'un şöhretini Mısır sultanı da işitmişti. Kendisini çağırdı, huzuruna kabul etti, hizmet teklif eyledi. Sultanın emeli, Hindistan taraflarına donanma göndermekti. Oruç'u bu donanmaya serasker tayin etti Adana valisine[2] ferman yazdı. İskenderun Körfezi'nde Payas Limanı'na kırk pare gemi yapmaya yetecek kereste göndermesini bildirdi. Adana valisi, keresteleri hazırlattı. Payas'a gönderdi. Oruç Reis, bunları alıp Mısır'a gitmek üzere yola çıktı. On altı pare gemiyle Payas'a geldi.

Rodoslular, Oruç'un Mısır sultanının seraskeri olduğunu duymuşlar, fırsat gözetiyorlardı. Ağamın Payas'a geldiğini haber alınca büyük donanma ile bastırdılar. Oruç Reis, vaziyetin vahametini anladı. Cümle gemilerini baştan kara ettirdi, karaya oturttu. Leventlerini alıp içerilere çekildi. Leventler dağılıp memleketlerine gittiler. Ağam gene Antalya'ya geldi. Antalya'da on sekiz oturak bir tekne yaptırdı.

---

[2] O zaman Adana, Ramazanoğulları denen bir Türk prensliğinin elindeydi. Bu prenslik, Mısır-Suriye Türk-Memlük İmparatorluğuna tâbi idi.

Rodos sahillerini bastı. Kâfire aman vermedi. Rodos Şövalyelerinin üstadıazamı.[3]

"Oruç Reis namında bir korsan zuhur eylemiş," dedi; "altında on sekiz oturak teknesi var. Uçan kuşa hükmeder. Malımızı alıp memleketimizi yakar. Nece defa oğullarımızı esir eyleyip Şam Trablusu'na götürdü, pazarda sattı. Onun şerrinden denize çıkamaz olduk. Ben size bu Türk'ü yeraltındaki zindanından çıkarmamanızı söylemiştim, beni dinlemediniz; gemiye forsa olarak çıktınız. Şimdi tez varın, hakkından gelmeye çalışın."

Rodoslular, beş altı parça yürük tekneyi Oruç'un peşine taktılar. Türk korsanını liman liman, bucak bucak aramaya başladılar. Sonunda bir limanda bastırdılar. Teknesini yaktılar. Oruç Reis, leventleri ile kurtulup kaçtı. Gene Antalya'ya döndü. Oruç'un teknesi Rodos Limanı'na getirildi, halka teşhir edildi. Fakat Oruç'un esir alınıp Rodos'a getirilememesi, üstadıazamı çok kızdırdı.

"Tekne Oruç'un amma, kendisi içinde yok!" diye gürledi.

Oruç Reis, Antalya'ya döndüğü zaman, zamanın padişahı II. Sultan Bayezid'in oğullarından Sultan Korkut, Antalya'dan Manisa'ya hareket etmişti. Kendisine Teke (Antalya) vilayeti yerine Saruhan (Manisa) vilayeti verilmişti. Sultan Korkut'un "Piyale Bey" adında bir hazinedarı vardı. Evvelce Oruç Reis, bu Piyale Bey'e bir Frenk oğlancığı hediye etmişti. İkisi arasında dostluk vardı. Şimdi Oruç Reis'in başına bu hâller gelip teknesiz kalınca Piyale Bey, efendisi Sultan Korkut'a vaziyeti anlattı:

"Oruç Reis, bir mücahit kulunuzdur," dedi, "gece gündüz kâfirle cenk edip nece zaferler kazanmıştır. Şimdi teknesini kaybetmiştir. Gerektir sultanım, bu mücahit kuluna bir tekne ihsan ede."

Sultan Korkut, Oruç Reis'in şöhretini biliyordu. Dileğini memnuniyetle kabul etti. Ağam Oruç'u huzuruna çağırdı. Konuştu, görüştü. Çok ikram ve ihsan etti:

"Hemen başın sağ olsun," diye teselli etti; "ben seni teknesiz komam. Elem üzre olma."

Sultan Korkut, hemen İzmir kadısına bir emir yazdı:

"Fermanım sana gelir gelmez. Oruç Reis oğlumuza, dilediği üzre mükemmel bir kalite yaptırasın. Varsın dinimiz uğruna kâfirlerle savaşsın. Öcünü alsın. Hanedanımızı rahmetle ansın."

---

[3] Rodos devlet başkanına verilen ad.